

บทที่ 2

ทัศนคติที่มีต่อโครงการ

ระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้เข้าไปดำเนินงานพัฒนาชนบทในตำบลคูเต่าเป็นเวลา 3 ปี ได้มีการลงทุนทั้งด้านทรัพยากรกำลังคน ความรู้และเทคโนโลยี เงินและเวลาเป็นจำนวนมาก มีโครงการย่อยที่ดำเนินงานอยู่ในตำบลถึง 35 โครงการ โครงการย่อยเหล่านี้มีลักษณะประเภทกิจกรรมและวิธีการทำงานต่าง ๆ กัน เช่น บางโครงการเป็นการถ่ายทอดความรู้โดยการฝึกอบรม บางโครงการใช้วิธีสาธิตและการทดลองแสดงให้ชม บางโครงการเป็นการรวบรวมตัวอย่างและข้อมูลคืบต่าง ๆ เพื่อนำไปแสวงหาวิธีการช่วยชาวชนบทแก้ไขปัญหานอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของโครงการประจำตำบลก็ยังทำหน้าที่ให้คำแนะนำและปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับประชาชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผลประโยชน์ทางตรงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการพัฒนาชนบททั้งสิ้น ในส่วนของมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์และนักวิชาการที่เข้าร่วมโครงการก็ได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์และสามารถทำเอาสิ่งที่ได้จากการวิจัยหรือ/และการฝึกอบรม นำไปปรับปรุงการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเพื่อให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น กลุ่มบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการนี้ก็คือหน่วยราชการต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาชนบทโดยตรง หน่วยงานเหล่านี้บางหน่วยก็ได้จัดทำโครงการย่อยร่วมกับมหาวิทยาลัย บางโครงการ บางหน่วยงานได้ให้ความร่วมมือในเรื่องที่ตนมีความสามารถ และบางหน่วยงานก็เพียงแต่รับทราบการดำเนินโครงการเหล่านี้ในพื้นที่เท่านั้น

ผลกระทบที่บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นได้รับจากการดำเนินงานของโครงการพัฒนาชนบทคูเต่านี้ ย่อมจะแตกต่างกันออกไปตามสถานภาพและความเกี่ยวข้องกับโครงการ

ตารางที่ 2 : จำนวนโครงการที่ดำเนินการในแต่ละหมู่บ้าน

หมู่ที่	จำนวนโครงการทั้งสิ้น	หมายเหตุ
1	12	1. โครงการที่ทำให้ทุกหมู่บ้านมี 7 โครงการ
2	9	
3	13	

หมู่ที่	จำนวนโครงการทั้งสิ้น	หมายเหตุ
4	9	2. โครงการรวมทั้งสิ้นมี 35 โครงการ
5	17	
6	15	
7	24	
8	10	
9	9	
10	10	

ในอนาคตจะเป็นการสรุปความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อโครงการ โดยดูว่าแต่ละฝ่ายคิดว่าตนเองหรือหน่วยงานของตนได้รับประโยชน์จากโครงการมากน้อยเพียงไร มีปัญหาและอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นบ้าง และมีผลกระทบต่อการทำงานด้านอื่น ๆ อย่างไรบ้าง ตลอดจนความคิดเห็นทั่ว ๆ ไปที่มี จะขอแบ่งกลุ่มบุคคลที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ประชาชนในตำบลคูเต่า
2. อาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษา
3. ข้าราชการในกระทรวงอื่น ๆ ที่มีเขมทหาวิทยาลัย
4. คณะผู้ดำเนินโครงการ

ทัศนคติของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

โดยข้อเท็จจริง โครงการนี้สร้างผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชาวตำบลคูเต่าอย่างมากมาย และได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่ตำบลในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้าน การพัฒนาอาชีพและการสาธารณสุข ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อมหาวิทยาลัยก็ประจักษ์ชัดไปในทางที่ดี และประชาชนโดยทั่วไปมีความพึงพอใจที่มหาวิทยาลัยได้เข้าไปปฏิบัติจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ในตำบล แม้ว่าลักษณะงานส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่เหมือนกันหรือคล้ายกันกับกิจกรรมที่หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐที่จะต้องปฏิบัติจัดทำในการพัฒนาชนบทก็ตาม แต่ประชาชนก็มีความพึงพอใจ เพราะได้ผู้ช่วยเหลือคนเพิ่มขึ้นอีกหมู่หนึ่ง และหน่วยงานนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ประจำในตำบลด้วย จึงทำให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในหลาย ๆ หมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ลึกเข้าไปทางด้านทะเลสาบสงขลา หมู่บ้านเหล่านี้มีความพึงพอใจกับการทำงานของโครงการนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านเหล่านี้ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เนื่องจากอุปสรรคทางการคมนาคม หมู่บ้านที่อยู่ลึกเข้าไปข้างใน ประชาชนมักประสบปัญหาด้านต่าง ๆ มากกว่าหมู่บ้านที่อยู่ด้านนอก เช่น การอยู่ใกล้ทะเลสาบ ทำให้สภาพของดินเสื่อมโทรม และทำการเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผล ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เขาเหล่านี้จึงต้องการความช่วยเหลือจากรัฐมากขึ้น แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่ได้เข้ามาทบทวนกับชาวบ้านให้สม่ำเสมออย่างที่ควรจะเป็น ซ้ำอีกก็ในเรื่องนี้ประการหนึ่งก็คือ การเดินทางมายังหมู่บ้านเหล่านี้มีความยากลำบากมาก แม้ว่าจะมีถนนเข้าไปยังตำบลทุกตำบล แต่ถนนมีสภาพที่ใช้งานไม่ได้ดี เพราะเป็นทางดินลูกรัง เมื่อฝนแล้ง ฝนจะตกลงเมื่อมีรถวิ่ง แต่ถ้าหากเป็นฤดูฝน ถนนจะกลายเป็นโคลน เป็นหลุมเป็นบ่อ ใช้งานไม่ได้ การเดินทางต้องใช้ทางเรือ ซึ่งมีความยากลำบากและเสียเวลามาก ทั้ง ๆ ที่ระยะทางของตำบลอยู่ห่างจากเขตเทศบาลเพียง 15 กิโลเมตร เท่านั้น ด้วยเหตุนี้เจ้าหน้าที่ประจำจังหวัดหรืออำเภอซึ่งมีภาระงานที่ล้นอยู่แล้วจึงมิได้เข้าไปทบทวนกับประชาชนสม่ำเสมอเท่าที่ควรจะเป็น และมักจะเย้ยหยันช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้านที่อยู่รอบนอกที่การคมนาคมไม่ยากลำบากจนเกินไปเท่านั้น

จากการที่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานพัฒนาชนบทของรัฐมิได้ช่วยเหลือประชาชนเท่าที่ควร จึงทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนมิได้รับความเอาใจใส่จากรัฐและถูกปล่อยปละละเลย ทั้งนี้ เมื่อมหาวิทยาลัยเข้าไปจัดทำโครงการต่าง ๆ ในตำบลจึงทำให้เกิดการตื่นตัวกันขึ้น มหาวิทยาลัยเท่ากับเข้าไปเป็นตัวกระตุ้นและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างในตำบล ระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา มีประชาชนจำนวนมากที่เข้าร่วมในการพัฒนาชนบทนี้ เฉพาะประชาชนที่เข้าร่วมในการรับการถ่ายทอดความรู้ในรูปของการฝึกอบรมในเรื่องต่าง ๆ มีจำนวนถึง 4,319 คน¹ และมีประชาชนที่รับบริการด้านอนามัยและสาธารณสุขจากโครงการของคณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะพยาบาลศาสตร์อีกจำนวนประมาณ 700 คน นอกจากนี้ยังมีผู้มาขอรับคำแนะนำทางวิชาการจากเจ้าหน้าที่ของโครงการประจำตำบลอยู่เนื่อง ๆ สิ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยตรง ส่วนผลกระทบด้านอื่น ๆ ก็คงจะมีบ้างรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ไม่มีโครงการใดที่จะดำเนินการแล้วไม่ประสบ เนื่องจาก

1. จากรายงานของคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาชนบททุกตำบล ซึ่งอยู่ในภาคผนวกที่ 2

โครงการพัฒนาชนบทค่าไม่ประกอบช่วยโครงการย่อยถึง 35 โครงการ และแต่ละโครงการย่อย ก็มีได้ดำเนินการอย่างทั่วถึงในพื้นที่ และวิธีการถ่ายทอดความรู้ก็แตกต่างกันไป บัจจุบันเหล่านี้ทำให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการแตกต่างกันไป ซึ่งพอจะแบ่งความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการออกเป็น 2 กลุ่ม ได้ดังนี้

ก. ประชาชนที่เห็นประโยชน์ของโครงการอย่างมาก

ประชาชนที่มองเห็นประโยชน์ของโครงการอย่างมากนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 พวกคือ กลุ่มแรก ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และพวกที่เป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีฐานะดีกว่าประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน (ในเชิงเปรียบเทียบ) ประชาชนที่จัดอยู่ในพวกนี้มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการจัดทำ เนื่องจากการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ในกิจกรรมบางประเภท ได้เข้าร่วมโครงการ ยอมรับคำแนะนำจากอาจารย์และนักวิชาการและพร้อมที่จะนำเอาความรู้และเทคโนโลยีที่ได้รับจากการถ่ายทอดมาทดลองปฏิบัติ เหตุผลก็คือ พวกนี้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนามาอยู่แล้ว เขาเหล่านี้เป็นผู้นำของสังคมเมืองและเป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกอยู่เสมอ ได้เห็นความเจริญทางวัตถุ และเห็นความจำเป็นของการมีรายได้มาก ๆ บางบ้านก็มีบุตรหลานญาติพี่น้องที่มีการศึกษาก็มีความรู้สูง จึงทำให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ตนเองหรือชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กลุ่มที่สอง ได้แก่ประชาชนที่คับขันเรือนอยู่ลึกเข้าไปด้านในใกล้ทะเลสาบ ประชาชนในกลุ่มนี้ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เพราะข้อจำกัดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การถูกละเลยจากทางราชการทำให้ประชาชนมีความรู้สึกไม่พอใจหรือบางคนถึงกับมีทัศนคติที่เป็นปฏิปักษ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อมหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยเหลือหมู่บ้านเหล่านี้โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอาชีพการเพิ่มรายได้ ก็ทำให้เกิดความรักความพอใจอย่างยิ่ง และมองเห็นความสำคัญของมหาวิทยาลัยมากจนพร้อมที่จะขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

หมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์จากโครงการของมหาวิทยาลัยมากที่สุด ได้แก่ หมู่ที่ 5, 6 และ 7 เนื่องจากอยู่ใกล้ศูนย์ดำเนินงานของโครงการซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ 7 หมู่ 5 เป็นที่ตั้งของบ้านกำนันประจำตำบล ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความคิดก้าวหน้าและทำงานอย่างแข็งขันหมู่บ้านทั้งสามนี้มีประชาชนอยู่หนาแน่นกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ

ข. กลุ่มที่เห็นประโยชน์บ้าง

ให้แก่ประชาชนที่อยู่ในกลุ่มหมู่บ้านที่มีโครงการปฏิบัติการไม่มากนัก และประชาชนที่มีให้เข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ประชาชนกลุ่มหลังนี้จะไม่ทราบถึงกิจกรรมทั้งหมดของโครงการ และไม่เห็นประโยชน์จากการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมากนัก ส่วนประชาชนที่เข้าร่วมโครงการประเภทมีจุดมุ่งหมายทางการปรับปรุงการผลิต ถ้าได้นำความรู้ไปทำจริง ๆ ก็อาจจะได้ประโยชน์บ้าง แต่บางคนก็มิได้นำไปปฏิบัติเลย ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น ไม่ยอมลงทุน (ซื้อปุ๋ย) หรือไม่มีเงินลงทุน ไม่อยากทำงานเพิ่มขึ้นจากเดิม หรือไม่แน่ใจว่าถ้าคนทำแล้วจะได้ผลดีอย่างไร มหาวิทยาลัยทดลองทำให้เห็น สำหรับโครงการที่เป็นประเภทพัฒนาด้านอนามัยและโภชนาการนั้น ประชาชนที่เข้ารับการฝึกอบรม แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสารปรับปรุงความเป็นอยู่ของตน แต่ก็ปรากฏว่าไม่ค่อยนำความรู้ไปปฏิบัติ ถ้าหากความรู้นั้นมีขั้นตอนหรือข้อปฏิบัติที่ยุ่งยากและไม่เห็นผลชัดเจน บางคนก็มีความเคยชินกับวิธีการปฏิบัติแบบเก่า และไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง

เพื่อให้ได้ทราบว่าประชาชนคิดว่าโครงการพัฒนาชนบทของมหาวิทยาลัย มีความสำคัญและมีความจำเป็นเพียงไรสำหรับตำบลนี้ จึงได้สอบถามความเห็นของประชาชนว่าเขามีความเห็นอย่างไร ถ้าหากว่ามหาวิทยาลัยจะยุติโครงการนี้และถอนตัวจาก การพัฒนาตำบล คำตอบที่ได้รับ มีทั้งผู้ที่ตอบว่าตนจะได้รับความกระทบกระเทือนกับผู้ที่ตอบว่า ตนไม่รู้สึกอย่างมีความกระทบกระเทือน อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาในเชิงปริมาณ จากจำนวนคนที่ตอบทั้งสองคำตอบ พบว่าบุคคลส่วนใหญ่จะรู้สึกว่ แม้ว่าจะมหาวิทยาลัยจะยุติโครงการพัฒนาชนบทในตำบลแห่งนี้แล้ว ตนก็ไม่รู้สึกเสียหายอะไร ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1) ประชาชนบางคนรู้สึกว่าตนเองได้รับความรู้และคำแนะนำต่าง ๆ จาก นักวิชาการจนสามารถที่จะดำเนินการด้วยตนเองต่อไปได้ สิ่งที่จะขาดไปบ้างคือ มิได้รับความสะดวกสบายในการติดต่อต่าง ๆ ดังเช่นที่มีเจ้าหน้าที่ของโครงการคอยช่วยเหลือเป็นที่เลี้ยงอยู่ เช่น กลุ่มเพาะเลี้ยงกุ้ง

2) สำหรับประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านรอบนอก และได้รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่เสมอ ๆ พวกนี้มีความรู้สึกว่างานที่มหาวิทยาลัยทำมีความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ ทั้งนั้น แม้ว่าจะมหาวิทยาลัยจะถอนตัวออกไป ก็ไม่เกิดผลอันใดแก่ตน เพราะสามารถให้หน่วยงานเหล่านั้นช่วยเหลือได้อยู่แล้ว

ส่วนผู้ที่ตอบว่าตนเองจะได้รับความกระทบกระเทือนจากการถอนตัวของโครงการคือชาวบ้านที่อยู่ลึกเข้าไปในทะเลสาบ ซึ่งไม่ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก่อน เมื่อทางมหาวิทยาลัยไม่ได้ทำงานด้านพัฒนาต่อไป จึงทำการขาดผู้ช่วยเหลือ ดังนั้น จึงต้องการให้มหาวิทยาลัยอยู่ต่อไป เพื่อทำหน้าที่แทนหน่วยงานของรัฐ บุคคลในกลุ่มนี้จำนวนน้อยเมื่อเทียบกับบุคคลกลุ่มแรก

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในตำบลลูกเต่า อันเป็นผลมาจากการดำเนินงานโครงการนี้มีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ปัญหาที่ประชาชนรู้สึก ได้แก่

1. ปัญหาที่เกิดจากโครงการประเภทวิจัย

โครงการนี้ประกอบด้วยโครงการย่อยถึง 35 โครงการ และหลายโครงการก็เป็นโครงการประเภทงานวิจัย ซึ่งมักจะเริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลพื้นฐาน แล้วจึงดำเนินการต่อไป ชาวบ้านจึงมักจะถูกสอบถามด้วยคำถามซ้ำ ๆ กันอยู่บ่อย ๆ และเป็นคำถามแบบเก่า ทำให้เสียเวลาและเกิดความเบื่อหน่าย ยิ่งงานประเภทวิจัยที่ไม่ได้ผลประโยชน์ทันทีแก่ประชาชน จึงทำให้ไม่เห็นผลประโยชน์ของงานประเภทนี้

2) ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของโครงการ

เจ้าหน้าที่และวิทยากรของโครงการบางคนไม่รู้จักร่วมธรรมของท้องถิ่นเพียงพอ และบางคนที่ไม่สามารถเข้ากับชาวบ้านได้ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ซึ่งปัญหานี้จะเกิดในระหว่างกันของโครงการและได้รับการแก้ไขต่อไป เมื่อเวลาผ่านไปประชาชนเห็นผลงานและความตั้งใจจริงของทางโครงการ จึงทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

3) ปัญหาการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี

การถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการของการนำความรู้เชิงทฤษฎี วิชาการให้เกิดผลทางการปฏิบัติ นักวิชาการจะต้องแปลงความรู้เชิงทฤษฎีให้เป็นความรู้ที่ผู้รับเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ จะด้วยการใช้คำพูดหรือการทดลองแสดงให้เห็นจริง เราจะพบว่า การถ่ายทอดความรู้ให้เป็นภาษาที่ชาวบ้านสามารถเข้าใจได้ นั้นเป็นเรื่องของความสามารถพิเศษส่วนตัวของผู้ถ่ายทอด ยิ่งชาวบ้านที่พูดภาษาท้องถิ่นด้วยแล้ว ผู้ถ่ายทอดจะต้องเตรียมการให้พร้อม ซึ่งถ้าหากคนไม่มีความรู้ก็อาจต้องอาศัยสื่ออย่างอื่นหรือล่ามก็ได้ โครงการที่ทำในตำบลลูกเต่านี้

บางโครงการก็ไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร เพราะชาวบ้านไม่เข้าใจภาษาพูด ศัพท์ทางวิชาการต่าง ๆ และบางครั้งผู้ฝึกอบรมหรือผู้แนะนำชาวบ้านไม่เตรียมการในการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์กลุ่มประชาชน ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ฝึกอบรมกับชาวบ้านขึ้น ซึ่งก็ได้รับการแก้ไขต่อมา อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของนักวิชาการกลุ่มแรก ๆ เป็นผลให้ผู้ทำโครงการที่เข้าไปภายหลังต้องใช้เวลาพยายามมากขึ้นในการจูงใจให้ประชาชนมาให้ความสนใจและร่วมโครงการ

อย่างไรก็ตามความคิดเห็นโดยทั่วไปที่ประชาชนมีต่อมหาวิทยาลัยเป็นไปในทางบวก เพราะทางโครงการฯ ให้นำความรู้และเทคโนโลยีมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านเพื่อช่วยให้เขามีวิธีการผลิต และมีรายได้ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะการติดต่อกับองค์การต่าง ๆ ภายนอก ลักษณะที่เด่นของโครงการคือ การที่โครงการมีศูนย์และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ในตำบล ทำให้ประชาชนที่ต้องการความช่วยเหลือสามารถมาพบปรึกษาหรือหารือได้ตลอดเวลา โดยที่ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องออกไปไกลถึงอำเภอภาคใหญ่ จึงเกิดความสะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สนามยังทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้กับเจ้าหน้าที่ของโครงการต่าง ๆ กับกลุ่มประชาชนเป้าหมาย ทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้าน ยิ่งเจ้าหน้าที่ประจำตำบลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเท่าใดก็ยิ่งทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อมหาวิทยาลัยเพียงนั้น

ทัศนคติของอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษา

ประโยชน์ที่อาจารย์ นักวิชาการและนักศึกษา ได้รับส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องของการได้เรียนรู้สภาพการดำรงชีวิตและปัญหาของชาวชนบท เป็นการเพิ่มทุนประสบการณ์ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการทำโครงการเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการเรียนการสอน การปฏิบัติการในภาคสนามทำให้ผู้ทำโครงการได้เห็นสภาพที่แท้จริงของชาวชนบท ในแง่ต่าง ๆ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ชาวบ้าน อาจารย์และนักศึกษายังได้ฝึกหัดวิธีการถ่ายทอดความรู้จากที่เรียน จากหนังสือตำราและห้องเรียน ไปสู่ชาวบ้านในชนบทนอกจากนี้ ได้เรียนรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับชุมชนชนบท และได้ฝึกหัดการทำงานร่วมกับประชาชนและเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ที่ได้มาร่วมกัน

จากการประเมินผลงานของตนเอง นักวิชาการที่ทำโครงการต่าง ๆ มีความเห็นว่างานด้านการให้บริการชุมชนเป็นงานที่ได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างมาก ส่วนงานที่เป็นเชิงคุณภาพหรือนามธรรม ประชาชนไม่ให้ความสนใจและแสดงความเบื่อหน่ายเพราะได้ผลน้อยไม่คุ้มกับการเสียเวลาและการลงทุนลงแรง ตัวอย่างเช่น ประชาชนกระตือรือร้นในการรับบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้นมากกว่าที่จะมารับการอบรมความรู้ที่แนะนำให้ หรือการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากชาวบ้าน อย่างไรก็ตามอาจารย์ส่วนใหญ่คิดว่าสิ่งที่ประชาชนได้รับจากโครงการฯ มากที่สุด ก็คือ เกิดความตื่นตัวและให้ความสนใจกับตนเอง ครอบครัวและสังคมมากยิ่งขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคที่อาจารย์และนักวิชาการได้พบจากการทำงานในโครงการนี้คือ

1. ปัญหาด้านการประสานงาน

การจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการย่อยแต่ละโครงการเป็นเรื่องที่ผู้รับผิดชอบโครงการจะกำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมาย แผนงาน ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาชุมชน (ที่มีมหาวิทยาลัยและสนาม) เป็นผู้แจ้งข่าวและนัดหมายกันระหว่างคณะผู้ทำงานกับชาวบ้านและทางศูนย์จะให้บริการด้านยานพาหนะที่จะเข้าตำบล ในระดับปฏิบัติการโครงการย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ มิได้มีการประสานงานแผนกันทั้งหมดทั้งนั้นบางครั้งจึงทำให้เกิดปัญหาขึ้น เช่น การปฏิบัติภารกิจในโครงการที่มีลักษณะงานคล้าย ๆ กัน การเลือกกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน หรือการลงมือปฏิบัติภารกิจในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ทำให้ประชาชนเกิดความสับสน ขณะเดียวกันทางศูนย์พัฒนาชุมชนซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานก็ไม่สามารถให้บริการต่าง ๆ ได้เต็มที่แก่ทุก ๆ โครงการพร้อมกัน โดยเฉพาะเรื่องยานพาหนะซึ่งทางสำนักงานมิได้มีของตนเอง และต้องขอยืมรถจากหน่วยงานอื่น ๆ

2. ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ

การที่มีโครงการย่อยมากเกินไป ทำให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์มีภาระงานมาก บางท่านไม่สามารถจดจ่ารายละเอียดและติดตามงานได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้การนัดหมายงานต่าง ๆ ผิดพลาดคลาดเคลื่อน และผู้ทำโครงการย่อยต้องแก้ปัญหาต่าง ๆ เฉพาะหน้า

3. ปัญหาด้านการคมนาคม

การเดินทางไปยังตำบลคูเต่าไม่สะดวกและค่อนข้างยากลำบาก โดยเฉพาะในฤดูฝน ซึ่งต้องเดินทางโดยทางเรือ ทำให้ต้องเสียเวลาการเดินทางค่อนข้างมาก จึงทำให้ผู้ทำโครงการ (ย่อย) บางคนเมื่อพบกับความไม่สะดวก ก็เกิดความท้อแท้และรีรอในการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ บางคนก็ไม่อยากทำงานนี้ต่อไป

4. ปัญหาด้านวัสดุ อุปกรณ์ และยานพาหนะ

โครงการย่อยบางโครงการได้รับงบประมาณน้อยมาก จึงต้องขอความช่วยเหลือจากทางศูนย์พัฒนาชุมชนเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะการท้องที่งยานพาหนะของศูนย์ซึ่งไม่มีเพียงพอ ทำให้กำหนดงานต้องเลื่อนไป

5. ปัญหาด้านระยะเวลา

เนื่องจากการคมนาคมไม่ดี และสภาพของถนนท้องที่ธรรมชาติ บางโครงการจึงประสบปัญหา เช่นการวางแผนการทำงานสนามในช่วงฤดูฝน เมื่อถึงขั้นปฏิบัติการจริงก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่สามารถเข้าไปในหมู่บ้าน หรือแม้ว่าจะไปทางเรือก็ไม่สามารถเดินทางไปมาในหมู่บ้านได้อย่างสะดวก จึงทำให้การทำงานไม่เป็นไปตามกำหนดเวลาที่วางไว้

6. ปัญหาด้านการระงับประจำ

คณะต่าง ๆ ถือว่า งานการเรียนการสอนในคณะถือเป็นงานหลัก ส่วนงานวิจัยหรือการบริการชุมชนเป็นงานอาสาสมัคร ในบางคณะวิชาที่มีปริมาณงานมาก อาจารย์จะต้องทำงานประจำและงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาในเวลาราชการอย่างเต็มที่ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะทำงานด้านอื่นอย่างจริงจัง นอกจากสัมมนา-อาทิตย์ และวันหยุดราชการ ซึ่งไม่พอเพียง ทั้ง ๆ ที่งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่มีประโยชน์มากทั้งแก่อาจารย์ นักศึกษาและชาวบ้าน ดังนั้น ผู้บริหารของคณะน่าจะให้ความสำคัญและนับเป็นงานส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนมิใช่เป็นเพียงงานพิเศษของอาจารย์เท่านั้น

ทัศนคติของหน่วยราชการต่าง ๆ

มีหน่วยราชการต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชนบทอยู่หลายหน่วยงานในระดับจังหวัดและอำเภอ ซึ่งทางโครงการได้ขอความร่วมมือและความสนับสนุนในการดำเนินโครงการในพื้นที่ หน่วยงานก็ให้ความช่วยเหลือโครงการฯ โดยตรงส่วนใหญ่จะได้แก่ หน่วยงานในของกระทรวงเกษตร ที่รับผิดชอบในด้านการพัฒนาการเกษตร เช่น กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันวิจัยปรับปรุงพันธุ์ข้าว เป็นต้น

จากการประเมินความร่วมมือที่กระทรวงและกรมต่าง ๆ ให้แก่มหาวิทยาลัยในระดับหน่วยงานบริหารราชการส่วนกลาง หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ให้ความสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมากทั้งในเรื่องงบประมาณสนับสนุนและเจ้าหน้าที่นักวิชาการ ร่วมมือในระดับปฏิบัติการพบว่ายังมีปัญหาอยู่บ้าง (รายละเอียดอยู่ในบทที่ 4) อย่างไรก็ตามเนื่องจากโครงการอยู่แต่ปฏิบัติการอยู่ในส่วนภูมิภาค ผู้ศึกษาจึงได้สอบถามความคิดเห็นราชการต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในอำเภอขนาดใหญ่ ทั้งที่มีส่วนร่วมในโครงการและหน่วยราชการที่มีได้มีส่วนร่วมในโครงการโดยตรง แต่มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาชนบทของตำบลดูเท่าว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อโครงการพัฒนาชนบทที่มหาวิทยาลัยดำเนินการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

หน่วยราชการต่าง ๆ ในระดับจังหวัดและอำเภอ มีความยินดีที่ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยสนใจงานด้านการพัฒนาชนบท และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและร่วมงานกับมหาวิทยาลัยหากได้รับการติดต่อมา เพราะถือว่าการพัฒนาชนบทเป็นภาระหน้าที่ของตนโดยตรง การทำงานด้านชนบทของมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและเป็นการช่วยเหลืองานราชการด้วย อย่างไรก็ตามข้าราชการเหล่านี้ใคร่ขอเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับงานการพัฒนาชนบทของมหาวิทยาลัยเพิ่มเติมคือ

1. ห้องกรงให้ทางมหาวิทยาลัยแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดทำในพื้นที่ให้ทางอำเภอทราบอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะ ๆ เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มหาวิทยาลัยและประชาชน เท่าที่ผ่านมาข้าราชการที่รับผิดชอบพื้นที่หลายคนกล่าวว่าตนไม่ได้รับการติดต่อประสานงานจากโครงการ แต่เขาได้รับทราบกิจกรรมของโครงการจากประชาชนในพื้นที่มารายงาน บางครั้งก็ไม่ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและเจ้าหน้าที่บางคนก็คิดว่ามหาวิทยาลัยกำลังแสดงบทบาทผิดหน้าที่มาทำงานซ้ำซ้อนกับทางอำเภอ

2. มหาวิทยาลัยน่าจะมีความหมายที่แน่ชัดและจัดทำโครงการพัฒนา ร่วมกับหน่วยงานของทางอำเภอ ทั้งนี้เพราะหน่วยงานของทางอำเภอจะต้องทำตามนโยบายของ เจ้าสังกัด การให้ความช่วยเหลือแก่ทางมหาวิทยาลัยถ้าหากอยู่นอกกรอบของแผนพัฒนาทั้งระดับ ชาติและระดับจังหวัด บางครั้งอาจทำไม่ได้ ซึ่งแม้ว่าเจ้าหน้าที่อยากจะช่วยทำแต่ก็ไม่สามารถ แบ่งทรัพยากรมาให้

ความเห็นดังกล่าวทั้งสองข้อนี้เป็นความคิดเห็นของข้าราชการระดับอำเภอเท่านั้น อันที่จริงแล้วการจัดทำโครงการพัฒนาชนบทนี้ ทางมหาวิทยาลัยได้แจ้งให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอทราบอย่างเป็นทางการ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาของการบริหารงานภายใน อำเภอซึ่งมิได้มีการสั่งการมาเป็นลำดับชั้น หรือมิฉะนั้นก็เพราะมิได้มีการมอบหมายงานกันระหว่าง ผู้บังคับบัญชาและผู้รับผิดชอบคำบั่นเอง

ทัศนคติของคณะผู้ดำเนินโครงการ

บุคคลในกลุ่มนี้ให้แก่ผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พัฒนาชนบทที่ประจำมหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่สนามทั้งในอดีตและปัจจุบัน กลุ่มนี้มีความเห็นว่าประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการมาก จะเห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ก่อนที่จะมีโครงการกับชุมชนในปัจจุบันนี้ โครงการได้เข้าไปช่วยสร้างสรรค์ในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1. การเพิ่มรายได้ เกษตรกรที่ร่วมโครงการพัฒนาอาชีพหลายกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าเดิม เช่น กลุ่มเลี้ยงกุ้ง กลุ่มสานเสื่อและหัตถกรรม กลุ่มสวนส้ม เป็นต้น
2. การเพิ่มผลผลิต มีโครงการต่าง ๆ หลายโครงการที่ช่วยให้ชาวบ้านได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น โครงการปรับปรุงดินเปรี้ยว โครงการกลุ่มจัดซื้อไร่ โครงการปรับปรุงพันธุ์สุกร เป็นต้น
3. การพัฒนาด้านสาธารณสุขและอนามัย ได้แก่ โครงการพัฒนาด้านโภชนาการ ในเด็กก่อนวัยเรียน โครงการจัดตั้งศูนย์เด็ก โครงการฝึกอบรมการรักษาพยาบาลในครัวเรือน ฯลฯ
4. การพัฒนาความเป็นอยู่ เช่น โครงการสร้างถังเก็บน้ำฝน โครงการทำส้วมที่ ถูกสุขลักษณะ โครงการสร้างบ่อแก๊สชีวภาพ เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการวิจัยของมหาวิทยาลัย ทางโครงการให้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ แก่อาจารย์ นักวิชาการ ของคณะต่าง ๆ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ทำวิจัยและประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ในตำบลคูเต่า

ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้ดำเนินงานพบมีหลายประการ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ๆ ดังนี้ คือ

1. ในด้านประชาชน ในเรื่องการแสดงความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มิได้มีความกระตือรือร้นเท่าที่ควร และมองว่าการนำความรู้ไปใช้นั้นมิได้เกิดผลประโยชน์มากนัก ควรจะนำสิ่งที่ เป็นวัตถุ เข้าไปให้จะดีกว่า ทำให้ผู้ประสานงานและผู้ดำเนินโครงการต้องใช้ความพยายามเพิ่มอีกหลายเท่าตัว ในการชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ และต้องใช้มาตรการต่าง ๆ หลาย ๆ ทางจึงจะถึงความสนใจของชาวบ้านได้

2. ในด้านของอาจารย์และผู้จัดทำโครงการย่อย พบว่า แต่ละโครงการย่อยมิได้มีแผนงานที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน หรือแม้จะมีแผนงานแล้ว แต่เมื่อปฏิบัติจริงก็มีการเปลี่ยนแปลงแผนงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาที่ลงพื้นที่ ดังนั้น บางครั้งจึงยากที่ทางศูนย์ฯ จะจัดหารถยนต์พาหนะและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ได้ตามที่ขอมา ในบางโครงการผู้รับผิดชอบโครงการย่อยลาออกหรือลาศึกษาต่อทำให้โครงการต้องหยุดหยุดลงและต้องสรรหามุคลากรใหม่มาแทน ซึ่งถ้าหากไม่ได้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ จะต้องดำเนินงานเองหรือยุติโครงการไป

3. ในด้านบุคลากรของศูนย์ดำเนินงาน ช่วงระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปี ที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากร หลายครั้งทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่องและไม่ราบรื่นเท่าที่ควร เมื่อรับคนใหม่จะต้องเสียเวลาในการเรียนรู้งาน ทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมอยู่ระยะหนึ่งจึงจะเข้าใจงานและทำงานได้ดี ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่ของศูนย์มีการะงานมาก คือเป็นทั้งวิทยากรที่จัดทำโครงการย่อยในด้านต่าง ๆ หลายโครงการ และยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้กับโครงการอื่น ๆ อีกด้วย จำนวนเจ้าหน้าที่มีเพียง 3 คน ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับภาระงาน ดังนั้นจึงทำให้การทำงานไม่ได้ผลดีสมดังความตั้งใจ

4. ในด้านระบบงานและความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย

พบว่า ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ทั้งนี้สืบเนื่องจากสถานภาพของโครงการพัฒนาคุณเด้านี้เป็นเพียงโครงการหนึ่งในหลาย ๆ โครงการของมหาวิทยาลัยที่ทำงานด้านการพัฒนาชมทังนั้นโครงการนี้จะสำเร็จมากน้อยเพียงไรจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้อำนวยการโครงการในการระดมความร่วมมือจากคณาจารย์ในคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย และความสนใจของคณาจารย์ในคณะต่าง ๆ ที่จะเห็นความสำคัญและประโยชน์ของงานด้านพัฒนาชมท ซึ่งถ้าหากมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญของงานด้านนี้ น่าจะได้มีการกำหนดมาตรการเสริมเพื่อจูงใจให้นักวิชาการหันมาสนใจศึกษาและจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียน การสอน การวิจัย บริการชุมชน และกิจกรรมนอกหลักสูตรให้มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างของมาตรการดังกล่าวนี้ได้แก่ การจัดสรรทุนการทำวิจัยในสิ่งที่ช่วยส่งเสริมงานพัฒนาชมทให้แก่อาจารย์ การจัดให้มีการฝึกภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาในชมท และพิจารณาว่างานบริการชุมชนทางวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของผลงานทางวิชาการ หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาองค์กรหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงานด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น